

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Que(e)rying political practices in Europe: Tensions in the struggle for sexual minority rights

Beger, N.J.

Publication date
2001

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Beger, N. J. (2001). *Que(e)rying political practices in Europe: Tensions in the struggle for sexual minority rights*.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

SAMENVATTING IN HET NEDERLANDS

Gedurende de afgelopen dertig jaar zijn er in Europa sociale bewegingen ontstaan die op nationaal en op transnationaal niveau hebben gestreden voor het recht op maatschappelijke deelname. Sprekende voorbeelden hiervan zijn organisaties die opkomen voor de belangen van lesbiennes, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders. Seksualiteit is sowieso een steeds belangrijker rol gaan spelen in de politiek, onder meer door de gevolgen van de AIDS-crisis. Daarnaast is ook de aandacht van academische theoretici voor de precieze epistemologische en ontologische rollen die gender en seksualiteit op politiek, sociaal en economisch vlak spelen, aanzienlijk toegenomen. In de dagelijkse praktijk van de argumentatie over en voor rechten wordt de centrale positie van die rollen echter meestal aan het zicht onttrokken in de vertogen van officiële instituten en actie-groepen. Dit boek probeert de handelwijzen te onderzoeken in de strijd voor rechten voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen, van lobby-politiek in Europa, alsmede van hun open en verborgen relaties tot binaire en hiërarchische ordes van dominantie. Met 'queer' theorie als uitgangspunt zal ik politieke en juridische teksten onderzoeken om de centraliteit te traceren van sekse en seksualiteit voor de condities van Europees-politieke vertogen. Op die manier wil ik een bijdrage leveren aan een groeiend corpus van literatuur dat eerder een theoretische analyse van homoseksualiteit op het oog heeft dan een voortzetting van het gepolariseerde debat over de implicaties van de theorievorming omtrent homoseksualiteit.

In deze studie onderzoek ik de hoofdthema's op grond waarvan politieke kwesties met betrekking tot homoseksuelen worden bediscussieerd, geconceptualiseerd, en door politici, activisten en lobbyisten in praktijk worden gebracht in de Europese context. Die relevante thema's zijn onder andere anti-discriminatie, mensenrechten, huwelijk, gelijkheid en wetten van meerderjarigheid. De centrale vraag is welke invloed deze thema's hebben op enkele van de fundamentele ordeningsprincipes van moderne, democratische maatschappijen: gender, verwantschap, staatsburgerschap, mensenrechten en wetgeving. Deze vraag benader ik door verschillende soorten teksten te onderzoeken: 1) politieke teksten, zoals bijvoorbeeld parlementaire rapporten, besluiten en lezingen; 2) rechterlijke vonnissen en wetten opgesteld door de Europese Commissie; 3) verklaringen, voorstellen en programma's geschreven door activisten; en 4) interviews met op Europees niveau werkende activisten. Binnen dit tekstcorpus opereren drie soorten 'verhalen': het persoonlijke verhaal van activisten, het geschreven verhaal in de officiële teksten van de organisaties die hun verzoeken richten aan Europese instellingen, en het geschreven verhaal van officiële documenten van die Europese instellingen zelf. Specifiek richt ik mij daarbij op de enige lobby-organisatie voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders die in Europa officieel is erkend, namelijk de non-gouvernementele organisatie (NGO) ILGA-Europa, de Europese afdeling van de *International Lesbian and Gay Association*.

Deze studie bestaat uit een transdisciplinaire en theoretische analyse van de politieke toepassingen van een specifieke seksuele politiek. In het geheel van het boek maak ik gebruik van strategieën en principes van verschillende disciplines, hoofdzakelijk van de rechtswetenschap, de filosofie en de politicologie. Daarnaast maak ik herhaaldelijk gebruik van inzichten uit de psychoanalyse, de feministische theorie en de cultuuranalyse. In deze studie spelen concepten twee rollen, namelijk als theoretische concepten en als politieke thema's. In het eerste geval worden bepaalde concepten (zoals 'betekenis', 'hybriditeit', 'kader', 'erkenning' en uiteraard 'gender') als analytische instrumenten gebruikt, die een theoretisch kader kunnen

vormen bij het lezen van teksten, en vervolgens een kader kunnen vormen dat op bepaalde moeilijkheden vat kan krijgen. Als politieke thema's ontwikkelen bepaalde concepten (zoals 'mensenrechten', 'wetgeving', 'anti-discriminatie', 'staatsburgerschap' en 'verwantschap') zich tot kaders waarbinnen politieke praktijken vatbaar worden voor analyse. Deze concepten worden opgevat als thema's die een leidraad vormen voor politieke acties en die het politieke vertoog en structuren kenmerken. Deze concepten domineren de betekenis van rechten, gelijkheid en rechtvaardigheid.

Door het verbinden van politiek materiaal met *queer theory* als kritische theorie, kom ik tot de conclusie dat de politieke praktijken die met gender en seksualiteit te maken hebben, tegelijkertijd een *ber-inschrijving* en een *aanvechting* vormen van de wetten die twee van de belangrijkste ordeningsprincipes van Europese culturen reguleren: gender en seksualiteit. Mijn kritische analyse van de politiek met betrekking tot lesbiennes en homoseksuele mannen heeft tot doel om het vertoog van politieke rechten te herzien. Op die manier wordt de logica van de seksualiteit als definieerbare en natuurlijke kern van hetgeen een mens uitmaakt en bepaalt, ontwricht, terwijl de centrale rol die seksualiteit op politiek terrein speelt, wordt benadrukt. Alle politieke praktijken bieden de mogelijkheid om ordenende structuren, die een uitsluitend en discriminerend systeem van hiërarchische en binaire tegenstellingen handhaven, te bevestigen en er tegelijkertijd mee te breken. De taak van een kritische analyse bestaat uit het naar voren halen van zowel de implicaties en valkuilen van politieke praktijken, als ook hun potentieel voor ontregeling te onderstrepen en die zodoende hopelijk sterker te maken.

Na het uiteenzetten van de onderzoeksmethode en het beschrijven van de geschiedenis van de lesbische en homoseksuele lobbybeweging binnen specifieke Europese instituties, licht ik de theoretische en politieke termen van dit onderzoek nader toe. Vervolgens behandel ik het centrale thema van mijn oorspronkelijke betrokkenheid met dit onderwerp: het heen en weer bewegen tussen politiek activisme en theoretische kritiek. De duidelijke kloof tussen praktijk en theorie, die gewoonlijk in de discussie over *queer* concepten wordt geopend, moet allereerst gereconceptualiseerd en uiteindelijk opgeheven worden. Om deze kloof te slechten stel ik hybriditeit voor als analytisch concept. Deze drie hoofdstukken vormen het eerste deel van dit boek.

Deel Twee bestrijkt vijf gangbare begrippen in de strijd voor politieke rechten. Hoofdstuk vier omvat een kritische heroverweging van de voornaamste juridische strategie die binnen Europa wordt toegepast, namelijk de argumentatie die zich betreft op mensenrechten. Ik bespreek de centrale positie van het mensenrechtenvertoog en richt mij daarbij op de voorwaarden, dilemma's en consequenties van de stelling 'homoseksuele rechten zijn mensenrechten'. Een stelling als deze is gebaseerd op principes als vrijheid, gelijkheid, integriteit en respectabiliteit, principes die cruciale vragen oproepen wanneer deze met seksuele rechten worden geconfronteerd. Deze principes brengen culturele definities van het menszijn met zich mee, en bovendien een bepaling van wie wel en wie niet binnen deze definities zou vallen.

Hoofdstuk vijf richt zich op een ander belangrijk thema van de strijd voor rechten van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders, en de strijd voor anti-discriminatie-wetgeving. De noodzaak van anti-discriminatiebeleid is tot nu nooit kritisch gedeconstrueerd. Een zorgvuldig onderzoek van de concrete implicaties van het discriminatie-vertoog maakt een gespannen verhouding zichtbaar, die suggereert dat de strijd voor rechten slecht onprobleematisch lijkt, maar dat niet is. Ik onderzoek de manier waarop activisten zich uitspreken over discriminatie en zo op een politieke wijze de situatie van lesbiennes en homoseksuele mannen in Europa materialiseren en toepassen. Op deze wijze worden thema's

en concepten—zoals materiële verandering, ideologische beloningen, diversiteit, liberaal-wettelijke gelijkheid en juridische hegemonie—als problematisch beschouwd vanuit een filosofisch en praktisch-politiek perspectief.

De kwestie van wettelijke rechten en hun implicaties komt wederom naar voren in hoofdstuk zeven. Ik zet *queer theory* in om de juridische strijd voor rechten te herinterpreteren. Met een nadruk op de gelijktijdigheid van regulering en ontregeling analyseer ik twee belangrijke rechtszaken aan het Europese Gerechtshof, zodat ik de hoop op rechtvaardigheid en gelijkheid in rechtszalen kan problematiseren. De bespreking van de rechtszaken noodzaakt tot een kritische reflectie op het terrein van de wet, als niet zozeer een 'almachtig' vertoog, maar eerder als een belangrijke plaats voor de constitutie, consolidatie en regulering van seksualiteit. De rechtszaken bieden echter ook de mogelijkheid voor een versterking van ontregeling vanwege hun verbinding van gender en seksualiteit, van gender en seksuele oriëntatie en ten slotte van een homoseksuele en transgender politiek. Beargumenteerd vanuit een gelijktijdig politiek, theoretisch en juridisch perspectief vormt deze connectie een basisprincipe van een *queer* denkwijze.

Burgerschap is het vierde politieke concept dat wordt besproken. Hoofdstuk zeven wijst op de historische, politieke en economische consequenties die het beroep op Europees burgerschap met zich meebrengt. Dit laat nogmaals de complexiteit en gespannen verhoudingen van het beroep op burgerschap zien, zoals daar zijn de ideologie van nationale staten, transnationalisme, een Eurocentrische uitsluiting van de raciale en etnische 'Ander', en de economische focus van het Europees burgerschap. Het is noodzakelijk om de gelijkwaardigheid van het lesbische en homoseksuele lidmaatschap van het bestaande burgerschap te erkennen, zodat de status van tweederangsburger kan worden opgeheven. Juist dit proces van erkenning vormt de sleutel tot het een begrip van de tegenstrijdige complexiteit van het burgerschap.

De eis voor gelijkwaardig burgerschap wordt normaliter beoordeeld in relatie tot de wettelijke en maatschappelijke erkenning die lesbische en homoseksuele partnerschappen en families ontvangen. Hoofdstuk acht behandelt de omstandigheden van het politieke debat over verwantschap in Europa. Ik beargumenteer dat verwantschap het kader is waarbinnen het sociale wezen dat het fundament vormt van het politieke domein in de Europese cultuur, wordt gecreëerd, vormgegeven en vastgesteld. Aan de hand van twee specifieke voorbeelden analyseer ik wat verwantschap wordt verondersteld te zijn wanneer het wordt besproken binnen het domein van politieke instituties. Deze analyse belicht wederom de kennelijk gespannen verhouding tussen enerzijds rechtvaardige aanspraken op de erkenning van familiestatus en anderzijds het probleem dat deze aanspraken de hetero-normativiteit als overkoepelend kader van elk verwantschapdebat bekrachtigen. Het concept van 'framing' kan ons begrip van het verband tussen politieke verwantschapdebatten en hetero-normativiteit vergroten zonder daarbij de een tot de ander te reduceren.

In het laatste hoofdstuk, dat het derde deel vormt van dit boek, wordt een gedurfde sprong gemaakt van het organisatorische en institutionele niveau naar het individuele niveau van de betrokken activisten. De vele manieren waarop de geïnterviewde activisten hun eigen mogelijkheden om verandering te bewerkstelligen bespreken, zijn niet eenvoudig en recht-doorzee. Zij laten juist de tegenstrijdigheden en complexiteit zien, die alleen dan geconceptualiseerd en begrepen kunnen worden als de de theorie van handelingsbekwaamheid of 'agency' wordt heroverwogen en wordt ontgaan van haar verband met zogenaamd onafhankelijke, autonome en samenhangende, humanistische subjecten. Hoewel het raamwerk waarbinnen de meeste activisten hun 'agency' plaatsen het liberaal-humanistische raamwerk is,

impliceren alleen al de manieren waarop zij hun 'agency' daadwerkelijk uitdrukken een heroverweging van datzelfde raamwerk. Na een korte introductie van de terminologie van het academische debat over politieke 'agency', traceer ik het begrip van 'agency' in de interviews en tracht deze binnen een poststructuralistische kader van 'agency' te herinterpreteren, dit met betrekking op de politieke praktijk. Het nawoord sluit deze studie af met een opsomming van de kennelijk gespannen verhoudingen binnen de Europese strijd voor gelijke rechten voor seksuele minderheden en van de gebieden die nog uitgebreider onderzoek behoeven.

